

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.registrator@regeringskansliet.se
helena.stromback@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss om *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap* (SOU 2024:19)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län ställer sig bakom behovet att stärka näringslivets försörjningsberedskap genom att skapa en ny beredskapssektor för att med långsiktigt ansvar fånga upp frågor som idag inte har en tydlig hemvist. Näringslivet är avgörande för totalförsvaret och Sveriges förmåga att hantera samhällsstörningar i hela hotskalan. Denna förmåga och detta ansvar behöver starta i fredstida förhållanden och förutsättningar. Inte minst för Gotland med sitt ö-läge behöver utvecklingen för näringslivets aktörer bygga på goda förutsättningar under normalförhållanden. Det är avgörande för möjligheterna att upprätthålla ett fungerande civilsamhälle vid olika samhällsstörningar och ytterst krig.

Försvarsberedningen (Ds 2017:66) konstaterade redan 2017 att det är avgörande att näringslivets aktörer engageras i planeringen för totalförsvaret på alla nivåer. Eftersom det hittills har varit svårt att hitta former för detta är det nödvändigt att det nu prioriteras. Vilken är näringslivets respektive statens ansvar och uppgift för försörjningsberedskap? Hur kan det förtydligas?

Inför inrättandet av denna nya sektor behöver ett antal frågor och erfarenheter (bland annat kapitel 6.4.5, 6.5 och 6.6) hanteras. Detta för att dels åstadkomma en hållbar, fungerande helhet för näringslivets försörjningsberedskap, dels skapa snabb effekt som en del av det befintliga beredskapssystemet. Länsstyrelsen håller med om att samverkansformerna mellan näringslivet och offentliga aktörer behöver bli mer effektiva och att regelverket för försörjningsberedskapen behöver ses över. Vi bedömer att ytterligare utredning är nödvändig och anser att det är viktigt att beakta och bygga vidare från fungerande samverkansstrukturer.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 7 juni 2022 att tillsätta en utredning för att kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som har väsentlig betydelse för upprätthållandet av samhällsviktig verksamhet eller där allvarliga konsekvenser i övrigt riskerar att uppstå om varan eller tjänsten inte tillgängliggörs.

I denna utrednings andra delbetänkande lämnas förslag på en ny beredskapssektor, *industri, bygg och handel*, utöver de tio som i dag omfattas av förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Skälet som anges för att denna sektor bör tillskapas är att det nuvarande beredskapssystemet saknar dessa tre viktiga samhällsfunktioner. Den föreslagna sektorn är avgränsad, specifik och omfattar viktiga samhällsfunktioner med beroendeförhållanden dem emellan. Tillväxtverket föreslås som ny beredskapsmyndighet och sektors-ansvarig myndighet för den nya sektorn. Sveriges geologiska under-sökning (SGU) och Boverket föreslås som beredskapsmyndigheter inom sektorn.

Utgångspunkt för dessa förslag har varit att en myndighet ska kunna utföra uppgiften under såväl fredstida kris, höjd beredskap som ytterst krig. Myndigheten ska även besitta relevant kompetens och under normala omständigheter ha ansvaret för sakområdena inom den samhällsviktiga funktionen. Utredarna har sett det som uteslutet att beredskapsansvaret ska ges till en myndighet som inte har ansvaret i fredstid.

Inledning ur ett ö-perspektiv

Gotland är Sveriges enda ö-region. Med sitt geografiska läge och unika förutsättningar är det nödvändigt att länets erfarenheter och behov återkommande förmedlas. Inte minst ur ett beredskaps-perspektiv och som utpekat område av försvarsstrategisk vikt. För Gotland, vars landsväg går via färjetrafik, alternativt flygtrafik, är det nödvändigt att ha god beredskap redan i fredstid. Det går inte att förutse vilken nästa samhällsstörning är, men risken finns att brister inom transportsystemet försämrar vår beredskap och förmåga att hantera det som uppstår.

En god beredskap med förmåga att hantera samhällsstörningar oavsett var i hotskalan är viktig för Gotland och dess invånare. Det är dock även viktigt för fastlands-Sverige dit Gotlandsproducerade råvaror och produkter går. För Gotlands beredskap vid samhällsstörningar är det nödvändigt att under fredstida

normalförhållanden ha förutsättningar att förse en större marknad än den egna geografien. Verksamheten hos gotländska företag i fredstid utgör grunden för beredskap enligt närhets-, ansvars- och likhetsprincipen. Utan välfungerande företag och deras produktion av varor och tjänster kommer Gotland ha svårt att säkra ett fungerande civilsamhälle.

Angående försörjningsberedskap och **lagerhållning av olika typer av insatsvaror för och på en ö** vill Länsstyrelsen Gotland framhålla sårbarheten för Gotland i händelse av en situation som skär av öns förbindelser till fastlandet. Det är därför av vikt att beredskapslager för insatsvaror avsedda för förbrukning på Gotland placeras lokalt på ön. I ett fredstida normalläge går förbrukningen till produktion av varor som har avsevärd nationell betydelse, till exempel livsmedel och cement. **Färjetrafiken** är pga. merkostnaden som Gotlandsföretag ställs inför en begränsande faktor för ett hållbart, livskraftigt näringsliv redan i fredstid. **Gotlands utpekade försvarsstrategiska läge** kan innebära hastigt uppkomna behov av till exempel drivmedel, livsmedel, vatten, reservdelar, reparationer mm försörjning till större militära styrkor eller s.k vördlandsstöd. Ö-läget ger ett **beroende av drivmedel** som inte nog kan poängteras, och upprättandet av beredskapslager är en prioriterad fråga på kort sikt. Lika stort är behovet av **fungerande energiförsörjning och energiproduktion** till/från och på ön. **Gotlands starka position som besöksmål** gör att antalet personer på ön uppskattningsvis fördubblas under en relativt kort period. Bedömningen är dessutom att det året runt befinner sig väsentligt fler på ön än som är skrivna på Gotland, tack vare möjlighet att arbeta på distans osv.

Kommentarer till utredningens förslag

Länsstyrelsen Gotlands kommenterar i kursiv stil.

2.1 En myndighet med ansvar för industripolitiken – även i fredstid

Utredningens bedömning. Det finns behov av en myndighet som har ett generellt och långsiktigt uppdrag att bidra med kunskap om och föreslå åtgärder för att stödja industrins omvandling, utveckling och robusthet samt att stärka Sveriges konkurrenskraft och produktivitet, på nationell nivå såväl som på EU-nivå. Det finns även behov av en myndighet som bidrar med analyser och utredningar till regeringen samt i övrigt yttrar sig i industripolitiska frågor.

Länsstyrelsen i Gotlands län är positiv till en myndighet som får ett långsiktigt uppdrag som sträcker sig över såväl fredstida utmaningar som samhällsstörningar och ytterst krig. Och bedömer samtidigt att det bör vara värdefullt ur aspekten hållbar utveckling.

2.2 En ny beredskapssektor för industri, bygg & handel

Utredningens förslag. En beredskapssektor för industri, bygg och handel tillförs förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för hur den nationella byggnads- och reparationsberedskapen ska se ut ska utredas vidare. Det inkluderar att utreda om myndigheterna inom sektorn industri, bygg och handel ska ges ett ansvar utöver den egna sektorns verksamhetsområde.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker förslaget om att tillskapa en beredskapssektor för industri, bygg och handel. Dock vill länsstyrelsen lägga till att det kan innebära en risk för att tappa tempo i den pågående uppbyggnaden att utöka antalet sektorer, så snart efter införandet av den nya beredskapsstrukturen i Sverige. Samtidigt motiveras det väl genom utredningen och den gemensamma uppfattningen är att utveckling av försörjningsberedskapen behöver rulla på i ett högre tempo. För att näringslivets roll i totalförsvarsplaneringen ska bli tydligare krävs nu ytterligare styrning. Uppdraget till en ny sektor för industri, bygg och handel behöver därför vara tydligt och förankrat, samtidigt som myndigheten ges goda möjligheter att ta sitt ansvar.

2.3 Tillväxtverket utses till beredskapsmyndighet

Utredningens förslag. Tillväxtverket utses till beredskapsmyndighet enligt för-ordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. I linje med detta förslag ändras även förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket så att Tillväxtverket är beredskapsmyndighet med ansvar för de viktiga samhällsfunktionerna industri och handel i de delar som inte omhändertas av övriga beredskapsmyndigheter. I detta ansvar ingår även ansvaret för byggnads- och reparationsberedskapen inom samhällsfunktionerna industri och handel.

Förordningen med instruktion för Tillväxtverket ändras så att det framgår att myndigheten ansvarar för frågor som rör industri och handeln i de delar som inte ligger under andra myndigheters ansvar även när Sverige inte befinner sig i en kris, under höjd beredskap eller i krig.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker att Tillväxtverket ges ett uppdrag som beredskapsmyndighet. Länsstyrelsen ser det som positivt att uppdraget gäller såväl i fredstid som vid samhällsstörningar oavsett var i hotskalan. Det är dock viktigt att vara tydlig med gränssnitt till andra myndigheter och deras ansvar, samt att myndighetens ansvar tydligt kommuniceras gentemot näringslivet.

2.4 Sveriges geologiska undersökning utses till beredskapsmyndighet

Utredningens förslag. SGU utses till beredskapsmyndighet enligt förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. SGU inordnas i sektorerna Industri, bygg och handel samt Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

I linje med detta förslag ändras även förordning (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning så att SGU ska vara beredskapsmyndighet.

Geologisk forskning samt forskning om metoder för utvinning och processering bör prioriteras. SGU:s forskningsanslag bör därför stärkas i kommande forskningsproposition.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker att Sveriges geologiska undersökning utses till beredskapsmyndighet. Länsstyrelsen ser fram emot förtydliganden gällande SGUs ansvar för respektive beredskapssektor (industri, bygg och handel, samt livsmedelsförsörjning och dricksvatten).

2.5 Boverket utses till beredskapsmyndighet

Utredningens förslag. Boverket utses till beredskapsmyndighet enligt förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. I linje med detta förslag ändras förordning (2022:208) med instruktion för Boverket så att myndigheten utgör beredskapsmyndighet med ansvar för den viktiga samhällsfunktionen bygg och anläggning, inklusive byggnads- och reparationsberedskapen inom denna. Boverket ska ingå i den nya beredskapssektor för industri, bygg och handel som föreslås av utredningen.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker att Boverket utses till beredskapsmyndighet.

2.6 Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet

Utredningens förslag. Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet enligt förordning (2022:524) om statliga myndigheters

beredskap. I linje med detta förslag ändras även förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket så att Tillväxtverket utgör sektorsansvarig myndighet med ansvar för en ny sektor för industri, bygg och handel.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker att Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet. Länsstyrelsen gör samma tillägg som för punkt 2.3, nämligen att det är viktigt att beakta gränsdragningsproblematik mellan myndigheter, samt att kommunikationen om ansvar är viktig gentemot näringslivet.

Övriga synpunkter

Nya beredskapsmyndigheter

Föreslagen sektor kommer bestå av myndigheter med begränsad tidigare erfarenhet av beredskapsarbete. Det kan därmed ta ett flertal år innan förändringen ger effekt i systemet. Därför är det viktigt att sektorn får tydlig inriktning och styrning för att kunna göra rätt prioriteringar i uppstarten. Länsstyrelsen poängterar att dessa myndigheters grunduppdrag behöver harmonisera med det uppdrag de kommer få vid fredstida kriser och vid höjd beredskap så att krishanteringssystemets grundprinciper (ansvar, likhet och närhet) efterlevs.

Återetablerad byggnads- och reparationsberedskap

Det föreslås att det utreds hur den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för en återetablerad byggnads- och reparationsberedskap ska se ut. Med ett Gotlandsperspektiv är det bland annat viktigt att beakta ö-läget och risker vid samhällsstörningar som begränsar kommunikationerna till sjöss och flyg.

Konsekvenser för kommuner och regioner

Sammantaget föreslås i nuläget, från olika utredningar, att ett stort och ännu osynkroniserat ansvar läggs på kommunerna, bland annat genom dess kontakter med näringslivet. En ny sektor och nya beredskapsmyndigheter att förhålla sig till riskerar att öka belastningen avseende informationsinhämtning och rapporteringar. Det gäller exklusive den samverkan som krävs mellan företag på lokal nivå och kommuner och regioner i samband med inköp av bygg- och anläggningstjänster inklusive reparationsarbeten.

Det är viktigt att samordna informationsinhämtning och andra behov som beredskapssektorerna har. Det kan ske genom att utgå från befintlig struktur på ett sätt som tar hänsyn till kommuners och regioners resurser och eventuella behov av ökad finansiering. Detta gäller såväl den nya beredskapssektorn som de befintliga sektorerna.

Uppdraget om analys och utvärdering av den nuvarande *lagen om (2006:544) kommuners och regioners åtgärder vid extraordinära händelser och höjd beredskap (LEH)* ska redovisas senast den 30 september 2024. Det kan finnas anledning att avvakta denna utredning alternativt komplettera med synpunkter då den presenterats.

5.1 Beredskapsförordningen och 6.4.5 Konsekvenser för övriga myndigheter och aktörer

Länsstyrelsen i Gotlands län anser att det vid tillskapandet av en ny beredskapssektor bör göras en tydligare koppling till förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Sedan införandet av den nya beredskapsstrukturen för civil beredskap, krisberedskap och civilt försvar i oktober 2022 har det myndighetsgemensamma arbetet hanterat samverkan mellan det geografiska områdes- respektive sektorsansvarsområdet. Hänsyn bör tas till regional och högre regional nivå, särskilt i totalförvarsplanering som involverar samhällsviktig verksamhet och näringsliv. Bedömningen är att den nya beredskapssektorn kommer att involvera länsstyrelserna och kräva arbetsinsatser och resurser.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tf länsråd Alf Söderman med kris- och beredskapsstrateg Karin Farinder som föredragande. Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller epost. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

Karin Farinder